

Dr. sc. Meldijana ARNAUT HASELJIĆ
*Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti
i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu*
E-mail: ameldijana@hotmail.com

1.01 Izvorni naučni rad/Original scientific article
UDK/UDC: 94:355.341.31(497.6)"1992/2006/2022" (093)
DOI: <https://doi.org/10.52259/historijskipogledi.2023.6.10.283>

KA NATO PUTU - OD FORMIRANJA I USTROJSTVA ARMIJE REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE DO ORUŽANIH SNAGA BOSNE I HERCEGOVINE

Apstrakt: *Konkretne planove za pripremu i izvođenje agresije na Bosnu i Hercegovinu sačinio je Generalštab JNA u Beogradu. JNA je, zajedno sa političkim rukovodstvima Srbije i bosanskih Srba, definirala ciljeve, isplanirala i odredila taktiku i metode vođenja rata u Bosni i Hercegovini. Usljed izvršene agresije iz potrebe za opstojnošću države i svih njenih naroda koji Bosnu i Hercegovinu doživljavaju kao svoju domovinu, iznikla je Armija Republike Bosne i Hercegovine. Legalno izabrani predstavnici vlasti i institucija Republike Bosne i Hercegovine imali su obavezu da zaštite teritorijalni integritet države, građane, privredna, kulturna i druga dobra. Da bi to bilo moguće Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine donijelo je odluku o mobilizaciji jedinica Teritorijalne odbrane, rezervnog sastava milicije i jedinica civilne zaštite, a zatim je uslijedilo donošenje uredbi Predsjedništva kojima je regulirano formiranje i sastav oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine čime je transformirana Teritorijalna odbrana Republike Bosne i Hercegovine u Armiju Republike Bosne i Hercegovine. Armija je postala okosnicom formiranja Vojske Federacije, a kasnije i Oružanih snaga Bosne i Hercegovine.*

Danas je vanjska politika Bosne i Hercegovine usmjerena ka očuvanju i unapređenju trajnog mira, sigurnosti i stabilnog demokratskog i sveukupnog državnog razvoja, te doprinosu međunarodnom miru i sigurnosti. Princip kolektivne sigurnosti predstavlja okosnicu dugoročne vojne strategije. Ostvarivanje vojne sigurnosti Bosne i Hercegovine predstavlja članstvo u NATO čime nacionalni suverenitet i teritorijalni integritet garantira Savez. Prvi korak u tom pravcu predstavlja članstvo u NATO-vom političko-vojnom programu Partnerstvo za mir (Partnership for Peace – PfP) kojem je Bosna i Hercegovina pristupila 14. decembra 2006. Članstvo u NATO-u i Evropskoj uniji su strateški ciljevi Bosne i Hercegovine i u skladu s tim teži se punopravnom članstvu u NATO što podrazumijeva uključivanje oružanih snaga u vojnu strukturu NATO-a, posebno u misijama očuvanja mira i u humanitarnim operacijama.

Formalna osnova za PfP je Okvirni dokument (Framework Document) koji predviđa obaveza koju saveznici preuzimaju na sebe da konsultiraju svaku zemlju-partnera koja smatra da je njen teritorijalni integritet ugrožen, ili da je njena politička nezavisnost ili sigurnost u opasnosti, a u skladu s kojim pojedinačne države i NATO savez razvijaju i usklađuju pojedinačne partnerske programe sa ciljem dostizanja NATO standarda, nabavci vojne opreme, obuci i školovanju vojnog personala, zajedničkim manevrima i vježbama, kao i u drugim oblastima saradnje.

Ključne riječi: *Armija RBiH, Bosna i Hercegovina, agresija, mir, sigurnost, Partnerstvo za mir, NATO.*

TOWARDS THE NATO PATH - FROM THE FORMATION AND STRUCTURE OF THE ARMY OF THE REPUBLIC OF BOSNIA AND HERZEGOVINA TO THE ARMED FORCES OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: *The concrete plans for the preparation and execution of aggression against Bosnia and Herzegovina were drawn up by the General Staff of the Yugoslav People's Army (JNA) in Belgrade. The JNA, in conjunction with the political leadership of Serbia and Bosnian Serbs, defined the objectives, planned, and determined the tactics and methods of waging war in Bosnia and Herzegovina. In response to the aggression and the need for the survival of the state and all its peoples who considered Bosnia and Herzegovina as their homeland, the Army of the Republic of Bosnia and Herzegovina emerged. The legally elected representatives of the authorities and institutions of the Republic of Bosnia and Herzegovina had the obligation to protect the territorial integrity of the state, its citizens, economy, culture, and other assets. To make this possible, the Presidency of the Republic of Bosnia and Herzegovina made a decision to mobilize units of the Territorial Defense, the reserve component of the police, and civil defense units, followed by the issuance of regulations by the Presidency to regulate the formation and composition of the armed forces of the Republic of Bosnia and Herzegovina, thereby transforming the Territorial Defense into the Army of the Republic of Bosnia and Herzegovina. The Army became the core of the formation of the Federation's military and later the Armed Forces of Bosnia and Herzegovina.*

Today, Bosnia and Herzegovina's foreign policy is focused on preserving and advancing lasting peace, security, stable democratic development, and contributing to international peace and security. The principle of collective security is the cornerstone of the long-term military strategy. Achieving the military security of Bosnia and Herzegovina includes membership in NATO, where the Alliance guarantees national sovereignty and territorial integrity. The first step in this direction is membership in NATO's political-military program,

Partnership for Peace (PfP), which Bosnia and Herzegovina joined on December 14, 2006. Membership in NATO and the European Union are strategic goals of Bosnia and Herzegovina, and in line with this, there is a striving for full NATO membership, which implies the integration of the armed forces into NATO's military structure, especially in peacekeeping missions and humanitarian operations.

The formal basis for PfP is the Framework Document, which envisions the commitment of allies to consult with each partner country that believes its territorial integrity is threatened or its political independence or security is in danger. Under this document, individual countries and the NATO Alliance develop and align individual partnership programs with the goal of achieving NATO standards, procuring military equipment, training and education of military personnel, joint maneuvers and exercises, and other areas of cooperation.

Key words: *Army of the Republic of Bosnia and Herzegovina (ARBiH), Bosnia and Herzegovina, aggression, peace, security, Partnership for Peace, NATO.*

Uvod

Analizom materijalne građe dostupnih arhiva i literature mogu se sintetizirati esencijalni uzroci disolucije SFRJ, kao i posljedični procesi. Ova analiza emanira *casus belli* u Bosni i Hercegovini, iako veoma često u orakulskom pokušaju prikriivanja krimena različitim formi. Uprkos tome, analizom brojnih dostupnih dokumenata može se utvrditi i konstatovati da je S(F)RJ/Republika Srbija pružala finansijsku i materijalnu podršku područjima koja su se nalazila pod privremenom kontrolom kako Srba u Republici Bosni i Hercegovini, tako i Srba u Republici Hrvatskoj u periodu 1991-1995. Materijalna i finansijska pomoć obavljena je direktnom iz budžeta VJ dostavom vojnog materijala, ali i isplatom plata i drugih prinadležnosti starješinskom kadru u tim vojskama, te pokrivanjem budžetskih deficita Republike Srpske i Republike Srpske Krajine. Ove parainstucionalne tvorevine funkcionirale su kao ekonomska i monetarna federacija koje su bile pod kontrolom i organizacijom vladinih institucija S(F)RJ. Odluke o pružanju pomoći donosili su najviši vojni i politički rukovodioci S(F)RJ i Republike Srbije. Gotovo kompletna vojska i oprema iz bivše 2. vojne oblasti JNA ostala je na raspolaganju VRS-u. Preko VJ snabdijevana je VRS municijom, gorivom, rezervnim dijelovima, opremom, hranom i drugim potrepštinama.¹ Ratko Mladić izjavio je: “Vojska Jugoslavije

¹ “... utrošili smo 9.185 tona pešadijske municije, 1,49% te municije obezbeđeno je iz naše proizvodnje, 42,2% iz materijalnih rezervi koje smo nasledili i zatekli u kasarnama te bivše vojske, 47,2% iz pomoći Vojske Jugoslavije i 9,11% iz uvoza, odnosno kupovinom. Trenutno raspoložemo sa 9,11% ukupnih potreba za 1995. godinu. Za artiljerijsku municiju utrošili smo 18.151 tonu,

je snabdevala VRS oružjem i drugom opremom, čime je pokrila 50% njenih potreba”². Dajući analizu u izvještaju general Ratko Mladić Glavnom štabu VRS datiranom u septembru 1992. u vezi sa uspostavljanjem VRS i transformacijom dijelova bivše JNA u VRS, kaže: “Odlukama Skupštine SR od 12. 5. 1992. godine stvoreni su uslovi da se od naoružanog naroda i pripadnika Srpskog naroda iz redova bivše JNA i raspoloživih sredstava i opreme izvrši transformacija jedinica i formira Vojska Srpske Republike...”³ Starješinski kadar je sve do 28. februara 2002. kontinuirano ostvarivao svoje prinadležnosti preko 30. personalnog centra Vojske Jugoslavije, jedinice koja se nalazila u sastavu Generalštaba u Beogradu.⁴ Finansijske podrške odvijala se “primarnom emisijom novca” distribuiranom preko filijala Službe društvenog knjigovodstva (SDK) u Banjoj Luci i Kninu. Prema dokumentu MO SRJ od 30. septembra 1993. odobrena je pomoć budžetom SRJ za dodjelu RSK u iznosu od 480.259 milijardi dinara (5,6 milona DEM).⁵ JNA je finansirana iz budžeta SFRJ u koji su se slijevala sredstva od carina, uvoznih dažbina, te doprinosa republika i pokrajina, što je u značajnoj mjeri umanjeno uslijed procesa dezintegracije SFRJ.⁶

Produkt raspada federalne zajednice predstavljaju samostalne države sa svim osobnostima suverenosti i teritorijalnog integriteta. To, međutim, nije bilo smetnja ili omelo jedinice VJ da direktno učestvuju u izvođenju vojnih operacija na teritoriju Republike Bosne i Hercegovine.⁷ Međutim, dobro opremljena i

obezbeđeno je 26,2% iz proizvodnje 39% iz materijalnih rezervi, 34,4% iz pomoći Vojske Jugoslavije i 0,26% iz uvoza. Raspoložemo sa 18,36% ovogodišnjih potreba. Za protivavionsku municiju utrošeno je 1.336 tona, obezbeđeno je 0% iz proizvodnje, 42,7% iz materijalnih rezervi, 52,4% iz pomoći Vojske Jugoslavije, 4,9% iz uvoza.” ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, Pretresno vijeće, Tužilac protiv Slobodana Miloševića, *Odluka po predlogu za donošenje oslobađajuće Presude*, 16. jun 2004, paragraf 261.

² ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, Pretresno vijeće, Tužilac protiv Slobodana Miloševića, *Odluka po predlogu za donošenje oslobađajuće Presude*, 16. jun 2004, paragraf 261.

³ ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, B5507, ERN 0110-3317, *Drugi izvještaj vještaka Mortena Torkildsena*, Hag, 18. novembar 2002.

⁴ “Odnos između VRS i VJ bio je kako administrativan, tako i finansijski; personalni dosijei oficira VRS koji su rođeni u Bosni i Hercegovini čuvani su u 30. personalnom centru VJ, koji se nalazio u Beogradu i bio nadležan za sva personalna pitanja vezana za oficire VRS koji su istovremeno bili i oficiri JNA.” ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, Pretresno vijeće, Tužilac protiv Slobodana Miloševića, *Odluka po predlogu za donošenje oslobađajuće Presude*, 16. jun 2004, paragraf 264.

⁵ ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, dokazni predmet C4739, *Drugi izvještaj vještaka Mortena Torkildsena*, Hag, 18. novembar 2002.

⁶ ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, *Drugi izvještaj vještaka Mortena Torkildsena*, Hag, 18. novembar 2002.

⁷ “Gospodin Theunens [vojni veštak koji je radio kao analitičar za Balkan u Ministarstvu odbrane Belgije i koji je od 1994. do 1999. učestvovao u raznim mirovnim operacijama UN u bivšoj Jugoslaviji] je svedočio da se VJ nije u potpunosti odrekla neposrednog učešća u borbenim dejstvima u Bosni i Hercegovini, kako to pokazuju akcije u dolini Drine (od decembra 1992. do avgusta 1993. i u proleće 1995), oko Sarajeva (oktobar 1993. i septembar 1994) i u zapadnoj Bosni i Hercegovini (od jula do novembra 1994). Gospodin Theunens je svedočio o jednoj operaciji blizu Sarajeva (od 25. oktobra 1993. do 25. februara 1994), čiji su ciljevi bili da se Armija Bosne i Hercegovine potisne sa šireg područja Vogošće i zauzme i sačuva zaravan Nišići severozapadno

ojačana vojska, imala je naspram sebe snažnu volju branitelja koji su bili spremni položiti svoje živote u odbrani domovine, porodice, doma. Jaka želja golorukih branitelja iznjedrila je formiranje Armije Republike Bosne i Hercegovine koja je, u procesu odbrane države, izrasla u respektabilnu oružanu snagu.

Formiranje i ustrojstvo Armije Republike Bosne i Hercegovine

Usljed agresije izvršene na Republiku Bosnu i Hercegovinu, te izvršenja zločina nad civilima, stanovništvo je počelo samoinicijativno da se grupiše i organizira. U Sarajevu je 10. juna 1991. donesena odluka o formiranju Savjeta za nacionalnu odbranu kasnije nazvanog *Patriotska liga naroda Bosne i Hercegovine*. Jedinice *Patriotske lige* su zajedno sa drugim jedinicama lokalnog karaktera uvezane u sisitem Teritorijalne odbrane (TO), koja je zvanično osnovana 8. aprila 1992. TO je predstavljala odbrambenu formaciju sa Ustavom i zakonima uređenim i definiranim odbrambenim nadležnostima, ustrojenu strukturu, propisane procedure rada i definirane postupke u svim predvidivim okolnostima, a posebno ratnim. Teritorijalna odbrana postala je okosnicom formiranja Armije Republike Bosne i Hercegovine. Prvenstveni cilj ABiH bila je odbrana suvereniteta i teritorijalnog integriteta R BiH. Vrhovna komandu vršilo je Predsjedništvo R BiH koje je donijelo Uredbu o ukidanju dotadašnjeg Republičkog štaba Teritorijalne odbrane Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine (SR BiH)⁸ i formiranju Štaba Teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine.⁹ Predsjedništvo je 20. maja 1992. usvojilo *Uredbu sa zakonskom snagom o oružanim snagama R BiH* kojom je normativno regulirana organizacija i funkcioniranje odbrambenog sistema R BiH.¹⁰ Rok njenog izvršenja bio je 15. april 1992. što je ustanovljeno kao dan formiranja

od Sarajeva.” ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, Pretresno vijeće, Tužilac protiv Slobodana Miloševića, *Odluka po predlogu za donošenje oslobadajuće Presude*, 16. jun 2004, paragraf 272.

⁸ “U sistemu odbrane, Teritorijalna odbrana (TO) je igrala značajnu ulogu, što je bilo utvrđeno *Zakonom o narodnoj odbrani iz 1974*. Rukovođenje i komandovanje u TO ostvarivale su starješine štabova i starješine ustanova TO u skladu sa zakonom i ovlaštenjima, koje je na njih prenosio vrhovni komandant Oružanih snaga. Štabovi TO usklađivali su na svojoj teritoriji planove i borbena dejstva TO sa planovima i dejstvima JNA. Republički i pokrajinski štabovi TO bili su obavezni da sarađuju sa Saveznim sekretarijatom za narodnu odbranu (SSNO) u sprovođenju akata vrhovnog komadanta OS. Opštenarodna odbrana je predstavljala jedinstven sistem organizovanja, pripremanja i aktivnog učešća radnih ljudi i građana u odvracanju i sprečavanju agresije i drugih opasnosti za zemlju. Na taj način, TO je omogućavala masovno učešće stanovništva u oružanoj borbi i vođenje borbe na svim djelovima SFRJ. JNA kao dobro naoružana formacija je bila federalna komponenta, a TO republička. U međusobnim odnosima obje komponente su bile ravnopravne, a u ratnim uslovima su se trebale dopunjavati.” Sead Selimović – Izet Šabotić, *Drugi korpus Armije Republike Bosne i Hercegovine 1992-1995*, Ministarstvo za boračka pitanja Tuzlanskog kantona, JU Bosanski kulturni centar Tuzlanskog kantona, JU Arhiv Tuzlanskog kantona, Centar za istraživanje moderne i savremene historije, Tuzla 2017, 39.

⁹ S. Selimović – I. Šabotić, *Drugi korpus*, 119; “Sl. list R BiH”, br. 1, od 9. aprila 1992. godine.

¹⁰ S. Selimović – I. Šabotić, *Drugi korpus*, 119; Rasim Delić, *Armija Republike Bosne i Hercegovine, Nastanak, razvoj i odbrana zemlje, knjiga prva*, Sarajevo 2008, 150.

Armije Republike Bosne i Hercegovine. Odlukom Predsjedništva RBiH donesenom 3. septembra 1992. ustanovljeno je sedam okružnih štabova,¹¹ koji su Naredbom Štaba Vrhovne komande Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine od 29. septembra 1992. prerasli u komande korpusa,¹² organizovanih na regionalnom principu: 1. korpus: Sarajevo; 2. korpus: Tuzla; 3. korpus: Zenica; 4. korpus: Mostar; 5. korpus: Bihać; 6. korpus: Konjic; 7. korpus: Travnik. Armija je postala okosnicom formiranja Vojske Federacije, a kasnije i Oružanih snaga Bosne i Hercegovine.

Vojska Federacije Bosne i Hercegovine

Vojska Federacije Bosne i Hercegovine oformljena je kao oružana snaga Federacije Bosne i Hercegovine, jednog od entiteta države Bosne i Hercegovine. Nastala je nakon potpisivanja Washingtonskog sporazuma, ujedinjavanjem jedinica Armije RBiH i Hrvatskog vijeća obrane. Njeno postojanje utemeljeno je 18. marta 1994. Prestala je postojati 1. januara 2006. njenim "utapanjem" u Oružane snage Bosne i Hercegovine zajedno s Vojskom Republike Srpske. Prema članu III.1 (a), Ustava Federacije Bosne i Hercegovine usvojenom u junu 1994.¹³ entitetu je data isključiva odgovornost za "a) organiziranje i vođenje odbrane Federacije, zaštita njene teritorije, uključujući osnivanje zajedničkog zapovjedništva svih vojnih snaga u Federaciji, nadzor nad vojnom proizvodnjom, zaključivanje vojnih sporazuma u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine, te saradnja sa stalnim komitetom za vojna pitanja i sa Vijećem ministara u odbrani Bosne i Hercegovine"¹⁴. Zakon o odbrani Federacije Bosne i Hercegovine (dopunjen u junu 2002. i aprilu 2003.) određivao je sistem i organizaciju odbrane. Zakonom su definirane nadležnosti entiteta i njegovih institucija, te prava i obaveze kantona, općina, građana i drugih pravnih lica u oblasti odbrane. To uključuje zaštitu granica, finansiranje entitetske vojske i druga pitanja bitna za odbranu entiteta. U manjem bosanskohercegovačkom entitetu Ustavom Republike Srpske bila su data ovlaštenja komande i kontrole nad Vojskom Republike Srpske predsjedniku entiteta. Član 106 Ustavu Republike Srpske navodi da, u ratu i miru, Vojskom Republike Srpske komanduje predsjednik Republike, na osnovu odredaba o civilnoj komandi iz člana V.5(a) Ustava Bosne i Hercegovine.¹⁵ *Zakon o odbrani Republike Srpske* (dopunjen 2001. i 2003) definiira odbrambeni sistem entiteta, te prava i dužnosti institucija i pojedinaca u odbrani suvereniteta, teritorije i ustavnog poretka Republike Srpske.¹⁶

¹¹ S. Selimović – I. Šabotić, *Drugi korpus*, 126.

¹² S. Selimović – I. Šabotić, *Drugi korpus*, 126; ATK, ZD, k-4, *Naređenje o formiranju Korpusa ARBiH*, Republika Bosna i Hercegovina, Štab Vrhovne komande oružanih snaga, Vojna tajna, str. pov. br. 02/1010-202, Sarajevo, 29. septembar 1992. godine.

¹³ Ustavotvorna skupština održana je 30. marta 1994. godine. Datumom donošenja stupio je snagu Ustav Federacije Bosne i Hercegovine. Ovim ustavom uspostavljena je Federacija Bosne i Hercegovine, kao i Vojska Federacije Bosne i Hercegovine.

¹⁴ <https://skupstinabd.ba/images/dokumenti/ba/ustav-federacije-bih.pdf>.

¹⁵ *Ustav RS*, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 21 od 23.9.1996.; 46/01; 31/03; 33/04; 40/04.

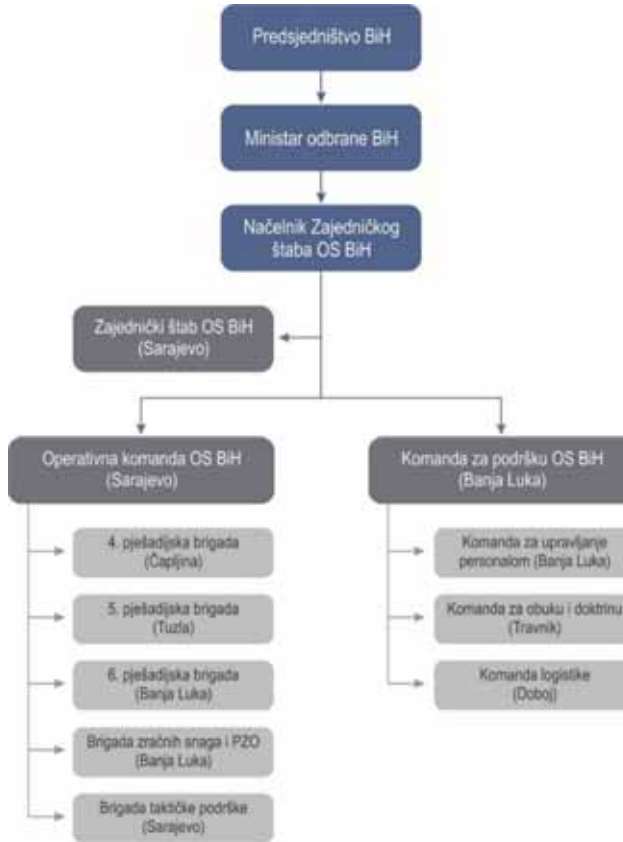
¹⁶ *Zakon o odbrani RS*, "Službeni glasnik RS", broj 31/03 i 33/04.

Prema članu 3(1) Zakona, odbrana entiteta treba se realizirati putem “organiziranja i pripreme oružanih snaga za izvršavanje zadataka u odbrani Republike Srpske”. Odbrambene pripreme se organiziraju, planiraju i provode u miru, a odbrana će se realizirati u slučaju vanrednog stanja, neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja. Pored toga, član 4 propisuje da su snage koje će se koristiti za odbranu “Vojska Republike Srpske u miru oružane snage i u periodu ratnog stanja i neposredne ratne opasnosti”. Prema definiciji, oružane snage obuhvataju i vojsku i policijske snage.

Najveći nedostatak ovako organizovanog sistema odbrane i sigurnosti države bilo je nepostojanje oružanih snaga koje su bile nadležne na području Distrikta Brčko kao teritorija pod ekskluzivnim suverenitetom države. Na ovaj način stvoren je prostor na graničnom području koji nije imao riješeno pitanje zaštite državne granice. Zakonom o odbrani usvojenim 2005. donijete su značajne promjene ukidanjem odbrambenih struktura na nivou entiteta i njihovim organiziranjem na jedinstvenom – državnom nivou – u jedinstvenom sistemu odbrane.

Oružane snage Bosne i Hercegovine

Nakon provedene reforme odbrambenog sistema i prenosa nadležnosti u oblasti odbrane sa entitetskih na državni nivo ustanovljene su jedinstvene Oružane snage Bosne i Hercegovine (OSBiH) od 1. januara 2006. Komandu i kontrolu nad OS Bosne i Hercegovine preuzelo je Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Donošenjem i implementacijom Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine, država je preuzela odgovornost za osiguranje transparentne, demokratske i civilne kontrole nad OS BiH. Vrhovnu komandu i kontrolu nad Oružanim snagama Bosne i Hercegovine ima Predsjedništvo Bosne i Hercegovine koje odluke donosi konsenzusom. Lanac komandovanja i kontrole nastavlja se do ministra odbrane Bosne i Hercegovine, zatim preko načelnika Zajedničkog štaba Oružanih snaga BiH, komandanta Operativne komande i komandanta Komande za podršku do podređenih komandanata komandi i jedinica Oružanih snaga Bosne i Hercegovine.

Prilog 1. *Struktura Oružanih snaga Bosne i Hercegovine.*

Veličina Oružanih snaga Bosne i Hercegovine¹⁷

Veličina i struktura Oružanih snaga Bosne i Hercegovine određena je Odlukama Predsjedništva i to broj, nacionalna zastupljenost, lokacija komandi i jedinica i struktura:

- 10.000 profesionalnih vojnih lica (generali, oficiri, podoficiri i vojnici)
- 1.000 civilnih lica na službi u Oružanim snagama BiH
- 6.000 pripadnika rezervnog sastava

U okviru OS BiH funkcioniše i 2. pješadijski (rendžerski) puk koji baštini identitet i vojno naslijeđe jedinica i konstitutivnih naroda iz kojih potiče Armija Republike Bosne i Hercegovine.¹⁸

¹⁷ http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/misija/Default.aspx?id=41&langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1.

¹⁸ http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/tradicija/2-pjesadijski-puk-os-bih/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1

Zadaci Oružanih snaga Bosne i Hercegovine¹⁹

Zadatke Oružanih snaga Bosne i Hercegovine definira član 4. Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine:

- a) “a) učesće u operacijama kolektivne sigurnosti, u operacijama podrške miru i samoodbrani, uključujući i borbu protiv terorizma,
- b) pružanje vojne odbrane Bosni i Hercegovini i njenim državljanima u slučaju napada,
- c) pomoć civilnim organima u reagovanju na prirodne i druge katastrofe i nesreće,
- d) protivminsko djelovanje u Bosni i Hercegovini i
- e) ispunjavanje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.”²⁰

Prilog 2. *Razmjestaj i lokacije jedinica OS Bosne i Hercegovine.*²¹

¹⁹ http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/zadaci/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1.

²⁰ *Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine*, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, broj 226/05 od 5. oktobra 2005. Sarajevo, <http://www.mod.gov.ba/files/file/zakoni/Zakon-o-odbrani-bs.pdf> (pristupljeno 4. novembra 2022)

²¹ http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/struktura/razmjestaj-i-lokacije-jedinica-os-bih/Default.aspx?id=57&langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1.

Ka NATO putu

Danas je vanjska politika Bosne i Hercegovine usmjerena je ka očuvanju i unapređenju trajnog mira, sigurnosti i stabilnog demokratskog i sveukupnog državnog razvoja, te doprinosu međunarodnom miru i sigurnosti. U cilju stvaranja međusobnog povjerenja i uspostavljanja vojne saradnje između NATO i drugih zemalja u svijetu, 1994. osnovan je političko-vojni program *Partnerstvo za mir* (Partnership for Peace – PfP) kojem je Bosna i Hercegovina pristupila 14. decembra 2006. nakon potpisivanja Okvirnog dokumenta (Framework Document)²² *Partnerstva za mir*, koji je formalna osnova za PfP je Okvirni dokument koji sadrži konkretne obaveze za svaku državu koja daje i preuzima izvjestan broj dalekosežnih političkih obaveza, kao što su zaštita demokratskog karaktera društva, podržavanje i očuvanje principa međunarodnog prava, ispunjavanje obaveza koje proističu iz Povelje UN, Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, Helsinškog završnog akta, i međunarodnih sporazuma o razoružanju i kontroli naoružanja; suzdržavanje od prijetnji ili od upotrebe sile protiv drugih država, poštivanje postojećih granica, i rješavanje sporova mirnim putem. Trenutno je u ovaj program pored Bosne i Hercegovine uključeno još 20 zemalja svijeta. *Partnerstvo za mir* zasniva se na bilateralnom ugovoru između pojedinačnih država i NATO saveza razvijajući i usklađujući pojedinačne partnerske programe sa ciljem dostizanja standarda koji se primjenjuju u zemljama članicama NATO, nabavci vojne opreme, obuci i školovanju vojnog personala, zajedničkim manevrima i vježbama, kao i u drugim oblastima saradnje. Pristupanjem ovom programu država članica obavezuje se poštivanju međunarodnog prava, ispunjavanju međunarodnih dogovora o razoružanju i kontroli naoružanja, uspostavljanju demokratske kontroli nad oružanim snagama, te na transparentnost u planiranju i realizaciji budžeta itd.²³

Države koje žele postati članicama NATO obavezne su dostaviti *Godišnji nacionalni program* čime potvrđuju spremnost da žele ostvariti uvjete neophodne za sticanje ovog članstva. Od jula 2019. Bosna i Hercegovina nije dostavila svoj *Godišnji nacionalni program* zbog veta stavljenog od strane Milorada Dodika, člana Predsjedništva iz reda srpskog naroda. Međutim, alternativno Milorad Dodik je 19. novembra 2019. potpisao *Godišnji nacionalni program (Annual National Programme - ANP-a)*²⁴ koji je proslijeđen u Brisel čime je odblokiran i nastavljen NATO put Bosne i Hercegovine.

²² Partnership for Peace: Framework Document, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24469.htm (pristupljeno 10. novembra 2022.)

²³ <http://os.mod.gov.ba/vojno-vojna-saradnja/saradnja-sa-nato/default.aspx?id=946&langTag=bs-BA>.

²⁴ Tačka 50: “Dokument *Realizacija Programa reformi Bosne i Hercegovine 2019 – 2020*.

Vijeće ministara je razmotrilo Dokument ‘Realizacija Programa reformi Bosne i Hercegovine 2019 – 2020.’, te s tim u vezi zaključilo:

- usvaja se Dokument ‘Realizacija Programa reformi Bosne i Hercegovine 2019 – 2020;
- zadužuje se Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine da dokument ‘Realizacija Programa reformi Bosne i Hercegovine 2019. – 2020.’ proslijedi sjedištu NATO-a u Briselu;

Godišnji nacionalni program (ANP) je najzahtjevniji dokument, fokusiran na sveobuhvatne demokratske, bezbjednosne i odbrambene reforme, koji svake godine razvija partner u konsultaciji sa NATO-om. Otpori člana predsjedništva Bosne i Hercegovine iz reda srpskog naroda proizlaze, između ostalog, zbog izvođenja *Operacije Namjerna sila* (eng. *Operation Deliberate Force*) koja je realizirana kao zračna kampanja NATO saveza s ciljem onesposobljavanja vojnog arsenala na srpskim položajima. Ova operacija bila je ključni element u oblikovanju ishoda savezničke intervencije, ali puni učinak mora se promatrati u kontekstu drugih političkih i vojnih dešavanja u to vrijeme.²⁵

ANP je ustanovljen za zemlje iz Akcionog plana za članstvo (MAP), kako bi se pratio napredak na putu ka članstvu u NATO-u. Na osnovu njega, za razliku od IPCP-a ili IPAP-a, NATO štabovi provode godišnju procjenu napretka u reformama, uz saglasnost Saveznika, o kojoj se razgovara sa svakim partnerom koji učestvuje na nivou NAC-a (North Atlantic Council). ANP nudi zainteresiranim zemljama listu aktivnosti u cilju poboljšanja njihovog približavanja standardima NATO-a i integraciju u NATO. Ovaj dokument godišnje se procjenjuje i ažurira, a sastoji se od pet poglavlja: Politička i ekonomska pitanja (poglavljje I); Odbrambena i vojna pitanja (poglavljje II); Pitanja upravljanja resursima (poglavljje III); Sigurnosna pitanja (poglavljje IV); Pravna pitanja (poglavljje V). *Godišnji nacionalni program reformi* Bosna i Hercegovina dostavila je u sjedište NATO-a 23. decembra 2019,²⁶ a krajem januara 2020. godine NATO je potvrdio da je ovaj dokument usvojen od strane Predsjedništva Bosne i Hercegovine i dostavljen u sjedište NATO-a u Brisel.

Ovaj dokument predviđa saradnju Bosne i Hercegovine sa NATO-om i njime su predstavljeni postupci reformi koje vlasti namjeravaju poduzeti sa ciljem ispunjavanja uvjeta za priključenje NATO.

- zadužuje se Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine da cjeloviti Izvještaj o realizaciji Programa reformi Bosne i Hercegovine dostavi Predsjedništvu Bosne i Hercegovine u skladu sa obavijesti Predsjedništva Bosne i Hercegovine sa 16. sjednice, održane 17. septembra 2020. godine, broj 17-50-1-2777-7/20 od 22. 9. 2020. godine;

- zadužuje se Komisija za saradnju s NATO-om Bosne i Hercegovine da otpočne proceduru izrade Programa reformi Bosne i Hercegovine 2020-2021.”
https://www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/zakljucci_sa_sjednica/default.aspx?id=35212&langTag=bs-BA (pristupljeno 1. novembra 2022).

²⁵ Vidjeti šire: *Deliberate Force - A Case Study in Effective Air Campaigning*, Final Report of the Air University Balkans Air Campaign Study Edited by Col Robert C. Owen, USAF, Air University Press Maxwell Air Force Base, Alabama January 2000.

²⁶ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_80925.htm (pristupljeno 2. novembra 2022).

Krajem februara 2021. načinjeni su novi koraci u približavanju NATO integracijama kada je Vijeće ministara Bosne i Hercegovine usvojilo *Program reformi* i donijelo odluku o formiranju Komisije za saradnju s ovim vojnim savezom.²⁷

²⁷ Tačka 49: *Prijedlog odluke o uspostavljanju Komisije za NATO integracijski proces Bosne i Hercegovine* - novi tekst

Vijeće ministara je razmotrilo Prijedlog odluke o uspostavljanju Komisije za NATO integracijski proces Bosne i Hercegovine - novi tekst te isti nije, u skladu s članom 18. st. (2) Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, dobio potrebnu većinu u prvom krugu glasanja; za isti je bilo devet glasova ZA i jedan glas PROTIV, te stoga predložena odluka nije donesena, uz obavezu primjene člana 18. stava (3) Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine.

Nakon obavljenih konsultacija, u drugom krugu glasanja, obavljenom odmah nakon prvog kruga glasanja, u skladu s članom 18. st. (3) Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, održanom na istoj sjednici Vijeća ministara BiH, sa devet glasova ZA i jedan glas PROTIV, usvojeni su sljedeći zaključci:

Vijeće ministara je donijelo Odluku o uspostavljanju Komisije za NATO integracijski proces Bosne i Hercegovine - novi tekst, uz prihvaćene usaglašene korekcije (amandmane):

Amandman 1:

Naziv Odluka o uspostavljanju Komisije za Nato integracijski proces Bosne i Hercegovine se mijenja i glasi: 'Odluka o uspostavljanju Komisije za saradnju sa NATO-om Bosne i Hercegovine', Predloženi naziv Komisije ugraditi u kompletan tekst Odluke.

Amandman 2:

U članu 3. stav 1. tačka a) umjesto riječi: 'kao i u vezi sa prijemom u punopravno članstvo NATO saveza', treba da stoje riječi: 'kao i realizacije obaveza iz dokumenta Program reformi Bosne i Hercegovine'.

Član 3. stav 1. tačka c) se briše i umjesto nje stoje riječi: c) 'Organizira i rukovodi izradom godišnjih dokumenata Programa reformi u okviru saradnje Bosne i Hercegovine i NATO-a te iste dostavlja Vijeću ministara na razmatranje i usvajanje'.

Član 3. stav 1. tačka f) se briše i umjesto nje stoje riječi: f) 'Sarađuje sa nadležnim autoritetima iz sjedišta NATO-a u Briselu i NATO štaba u Sarajevu u svrhu adekvatne realizacije obaveza iz stava tačke a) ovog stava'.

U članu 3. stav 1. tačka i) riječi: 'NATO integracijski proces' se brišu i umjesto njih treba da stoje riječi: 'saradnju Bosne i Hercegovine i NATO-a'.

U članu 3. stav 1. tačka j) riječi: 'NATO integracijski proces' se brišu i umjesto njih treba da stoje riječi: 'saradnju Bosne i Hercegovine i NATO-a'.

Amandman 3:

Iza člana 3. se dodaje novi član 4. (Donošenje odluka) koji glasi:

(1) Komisija će u svom radu, po pravilu, nastojati sve odluke i zaključke donositi konsenzusom

(2) U slučaju da se konsenzus ne postigne, Komisija odlučuje većinom glasova prisutnih članova Komisije, uz obavezu da su u tu većinu uključeni glasovi najmanje dva predstavnika svakog konstitutivnog naroda, od čega je jedan glas predsjedavajućeg ili zamjenika predsjedavajućeg ove komisije iz reda svakog od konstitutivnih naroda.

(3) U slučaju da se odluka ili zaključak ne donese u roku petnaest dana ni na taj način, u drugom krugu glasanja prilikom računanja većine propisane u stavu (2) ovog člana, potreban je glas predsjedavajućeg ili zamjenika predsjedavajućeg ove komisije iz reda svakog od konstitutivnih naroda.

Član 4. postaje član 5. i tako redom.

Amandman 4:

U novom članu 5. (Donošenje Poslovnika o radu) riječi: 'i dostaviti ga Vijeću ministara Bosne i Hercegovine na saglasnost' se brišu.

U članu 2. podtački k) riječi: 'Jelena Bukovac' zamjenjuju se riječima: 'Davor Bošnjak' i u podtački n) riječi: 'Darija Ramljak' zamjenjuju se riječima: 'Sabina Konjhodžić'.

Vanjska politika Bosne i Hercegovine usmjerena je ka očuvanju i unapređenju trajnog mira, sigurnosti i stabilnog demokratskog razvoja, te doprinosu međunarodnom miru i sigurnosti. Princip kolektivne sigurnosti predstavlja okosnicu dugoročne vojne strategije. Ostvarivanje vojne sigurnosti Bosne i Hercegovine predstavlja članstvo u NATO čime nacionalni suverenitet i teritorijalni integritet garantira Savez. Iako prvi korak u tom pravcu predstavlja članstvo u NATO programu *Partnerstvo za mir*,²⁸ to ne donosi garanciji

Zadužuje se Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine da u saradnji s Uredom za zakonodavstvo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine pripremi ovu usaglašenu odluku s prethodno usvojenim korekcijama (amandmanima) za potpisivanje i objavu u 'Službenom glasniku Bosne i Hercegovine', a sama odluka će prije potpisivanja biti dostavljena svim članovima Vijeća ministara Bosne i Hercegovine."
https://www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/zakljucci_sa_sjednica/default.aspx?id=35212&langTag=bs-BA (pristupljeno 7. novembra 2022).

²⁸ Partnerstvo za mir: Potpisnici Okvirnog dokumenta Partnerstva za mir

<i>Countries</i>	<i>Signed by</i>	<i>Date</i>
Albania ³	PDT Sali Berisha	23.02.94
Armenia	FM Vahan Papazian	05.10.94
Austria	FM Alois Mock	10.02.95
Azerbaijan	PDT Geidar Aliyev	04.05.94
Belarus	FM Uladzmir Syanko	11.01.95
Bosnia and Herzegovina	PDT Nebojša Radmanović	14.12.06
Bulgaria ²	PDT Jelu Jelev	14.02.94
Croatia ³	FM Tonino Picula	25.05.00
Czechia ¹	PM Vaclav Klaus	10.03.94
Estonia ²	FM Jüri Luik	03.02.94
Finland	FM Heikki Haavisto	09.05.94
Georgia	FM A.Chikvaidze	23.03.94
Hungary ²	FM Jeszensky	08.02.94
Ireland	FM Andrews	01.12.99
Kazakhstan	FM Saudabayev	27.05.94
Kyrgyz Republic	PDT Askar Akayev	01.06.94
Latvia ²	PM Valdis Birkavs	14.02.94
Lithuania ²	PDT Brazauskas	27.01.94
Malta	DPM/FM Guido de Marco	26.04.95
Moldova	PDT Mircea Snegur	16.03.94
Montenegro ⁴	PDT Filip Vujanovic	14.12.06
Poland ²	PM Pawlak	02.02.94
Romania ²	FM Melescanu	26.01.94
Russia	FM Andrei Kozyrev	22.06.94
Serbia	PDT Boris Tadić	14.12.06
Slovakia ²	PM Meciar	09.02.94
Slovenia ²	PM Janez Drnovsek	30.03.94
Sweden	FM Margaretha Af Ugglas	09.05.94
Switzerland	FM F. Cotti	11.12.96
Tajikistan	AMB. Sharif Rahimov	20.02.02
The Republic of North Macedonia ⁵	Head of Government Crvenkovski Branko	15.11.95
Turkmenistan	DPM B. Shikmuradov	10.05.94
Ukraine	FM Zlenko	08.02.94
Uzbekistan	FM Saidmukhtar Saidkasimov	13.07.94

kolektivne sigurnosti, kao što to to čini puno članstvo u NATO-u. Članstvo u NATO-u i Evropskoj uniji strateški su ciljevi Bosne i Hercegovine i u skladu s tim teži se punopravnom članstvu u NATO što podrazumijeva uključivanje oružanih snaga u vojnu strukturu NATO-a, posebno u misijama očuvanja mira i u humanitarnim operacijama jer bosanskohercegovački narodi i građani dijele iste ideale i vrijednosti koje povezuju demokratske zemlje - zaštita osnovnih sloboda, ljudska i manjinska prava, poštivanje pravnog sistema, podsticanje slobodne tržišne ekonomije i zaštite okoliša. Slijedom navedenog, Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je 13. decembra 2006. godine donijelo Odluku o prihvaćanju Okvirnog dokumenta NATO-vog programa *Partnerstvo za mir* kojeg je tadašnji predsjedavajući Predsjedništva Bosne i Hercegovine, Nebojša Radmanović, potpisao u Brüsselu, 14. decembra 2006. kojim činom je i formalno postala članicom Evroatlantskog partnerskog vijeća (Euro-Atlantic Partnership Council – EAPC) i tako stekla sva prava i obaveze u skladu s potpisanim Okvirnim dokumentom i Općim dokumentom Partnerstva. Već naredne godine (2007) pridružila se *Procesu planiranja i revizije PfP* (PfP Planning and Review Process - PARP),²⁹ a 2008, na Samitu NATO u Bukureštu, pozvana je da započne *Intenzivirani dijalog* (Intensified Dialogue – ID),³⁰ a potom i ratificiranju *Sporazuma o statusu snaga* (Status of Forces Agreement - SOFA),³¹ te u septembru usvaja svoj prvi *Individualni partnerski akcioni plan* (Individual Partnership Action Plan - IPAP)³² za period 2008.-2010. Bosna i Hercegovina je rasporedila pripadnike u Snage međunarodne sigurnosne pomoći pod vodstvom NATO (International Security Assistance Force - ISAF)³³ u Afganistanu 2009, a u oktobru je podnijela zahtjev za Akcioni plan za članstvo (Membership Action Plan - MAP)³⁴. U aprilu 2010. Sjevernoatlantsko vijeće

- 1) These countries joined NATO on 16 March 1999.
- 2) These countries joined NATO on 29 March 2004.
- 3) These countries joined NATO on 1 April 2009.
- 4) This country joined NATO on 5 June 2017.
- 5) This country joined NATO on 27 March 2020.

https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_82584.htm (pristupljeno 8. novembra 2022).

²⁹ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_68277.htm (pristupljeno 9. novembra 2022).

³⁰ https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_43535.htm?selectedLocale=en (pristupljeno 8. novembra 2022).

³¹ SOFA su multilateralni ili bilateralni sporazumi koji uspostavljaju okvir prema kojemu USA vojno osoblje djeluje u stranoj zemlji i određuje kako se domaći zakoni strane jurisdikcije primjenjuju prema američkom osoblju u toj zemlji. SOFA pruža pravni okvir za svakodnevne operacije američkog osoblja tokom službe u stranoj zemlji.

<https://www.usafa.af.mil/Portals/21/documents/Leadership/JudgeAdvocate/SOFA.pdf?ver=2015-10-30-115236-060> (pristupljeno 7. novembra 2022).

³² https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49290.htm (pristupljeno 8. novembra 2022).

³³ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69366.htm;

<https://www.aa.com.tr/en/world/bosnian-forces-on-way-to-isaf-mission-in-afghanistan/213956> (pristupljeno 7. novembra 2022).

³⁴ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37356.htm;

<https://balkaninsight.com/2018/12/05/nato-approves-membership-action-plan-with-bosnia-12-05-2018/> (pristupljeno 9. novembra 2022).

(North Atlantic Council - NAC)³⁵ na nivou ministara vanjskih poslova odlučilo je da prihvati prvi *Godišnji nacionalni program* Bosne i Hercegovine (Annual National Programme ANP)³⁶ onda kada se ispuni uslov knjiženja nepokretne perspektivne vojne imovine kao državne imovine koju bi koristilo Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine. Drugi IPAP 2011-2013 usvojen je februara 2011. Treći IPAP 2014-2016 usvojen je u martu 2014, da bi u novembru 2015. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine Zaključkom od 19. novembra 2015. Potvrdilo je spremnost ispunjenja uslova za aktiviranje MAP. U februaru 2017. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine usvojilo je *Plan implementacije pregleda odbrane* kao i *Akcionni plan implementacije plana razvoja i modernizacije Oružanih snaga Bosne i Hercegovine* u periodu 2017-2027. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine 19. novembra 2019. usvojilo je Program reformi Bosne i Hercegovine za period 2019-2020. koji je 16. januara 2020. Politički komitet NATO-a svojim zaključcima prihvatio. Saradnja države sa NATO-om podrazumijeva niz različitih produktivnih perspektiva.³⁷ NATO je uveo i proces nazvan ITPP (Individually Tailored Partnership Programme), odnosno Individualno prilagođeni program partnerstva.³⁸ Taj proces (ITPP) je komplementaran i dodan ANP/MAP. Dok ANP pokriva puni spektar pitanja koja se odnose na partnerske aspiracije za članstvo u NATO-u i koncentriran je na nacionalne obaveze država u tom pogledu, ITPP omogućava NATO-u da s partnerom dogovara o prioritetima saradnje i da procjenjuje njihov zajednički nastup u tom poduhvatu. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na sjednici održanoj 9. novembra 2022, na prijedlog Komisije za saradnju s NATO-om, donijelo je Odluke o usvajanju *Programa reformi* Bosne i Hercegovine za 2021. i 2022. godinu. Na ovaj način omogućava se kontinuiran rad institucija Bosne i Hercegovine na utvrđivanju prioriteta i realizaciji obaveza koje proizlaze iz učešća države u NATO programu *Partnerstvo za mir*. Na sjednici je usvojen i Izvještaj o radu Komisije za saradnju s NATO-om Bosne i Hercegovine za period 1. 7. 2021 - 30. 6. 2022.³⁹

Pored NATO programa *Partnerstvo za mir* Bosna i Hercegovina je potvrdila svoju predanost načelima i ciljevima naznačenim u Osnovnom dokumentu Euroatlanskog partnerskog vijeća (EAPC). Euroatlantsko partnersko vijeće (Euro-Atlantic Partnership Council) osnovano je 1997. i okuplja članice NATO-a i partnere, sada već u broju od ukupno 49 zemalja (26 članica NATO + 23 zemlje-partneri). U okviru multilateralnog foruma za redovni dijalog i konsultacije po pitanjima političkih i sigurnosnih tema dvogodišnji akcioni plan EAPC-a pruža okvire za dugoročnije konsultacije i saradnju u oblastima širokog opsega: rukovođenje krizama i pomoć mirovnim operacijama; regionalna

³⁵ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49763.htm (pristupljeno 8. novembra 2022).

³⁶ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49127.htm (pristupljeno 6. novembra 2022).

³⁷ https://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/sjevemoatlantski_savez_nato/bih_i_nato/?id=112.

³⁸ https://www.nato.int/cps/en/natolive/news_190093.htm?selectedLocale=en.

³⁹ https://www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/saopstenja_sa_sjednica/default.aspx?id=38789&langTag=bs-BA.

pitanja; kontrolu naoružanja i pitanja koje se odnose na širenje oružja za masovno uništenje; međunarodni terorizam; pitanja odbrane kao što su planiranje, finansiranje, politika i strategija, planiranje slučajeva vanrednog stanja i spremnosti za slučaj prirodnih katastrofa; saradnja u oblasti naoružanja, nuklearna zaštita, civilno-vojna koordinacija u oblasti zračnog saobraćaja, i naučna saradnja. Većina zemalja partnera uspostavila je diplomatske misije pri sjedištu NATO u Briselu, što olakšava redovnu komunikaciju i omogućava brzo održavanje konsultacije kad god se za tim ukaže potreba.⁴⁰ Sastavni dio programa reformi prema NATO-u i reformi koje se čine prema EU u mnogo čemu su kompatibilni imajući u vidu da program vezan za NATO ima izraženiju vojno-sigurnosnu dimenziju. Važno je konstatovati činjenicu da nijedna zemlja iz tranzicije nije ušla u EU, a da nije prethodno postala članicom Sjevernoatlantskog saveza. Da bismo došli do konsenzusa, i unutar NATO-a i unutar EU, trebamo ispunjavati reforme.

Zaključci

Agresija izvršena na Republiku Bosnu i Hercegovinu uslovlila je izbijanje oružanih sukoba koji su iznjedrili uspostavljanje strukturirane organizacije snaga koje su uzele učešće u odbrani države. U prvom mahu bila je to Teritorijalna odbrana Republike Bosne i Hercegovine koja je postala okosnicom formiranja Armije Republike Bosne i Hercegovine. Postojanje oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini utvrđeno je jurisprudencijom ICTY i ICJ koja kao osnovne postulate uzima četiri uvjeta: “(i) kršenje mora predstavljati povredu pravila međunarodnog humanitarnog prava; (ii) to pravilo mora biti dio običajnog prava ili, ako pripada konvencionom pravu, moraju biti ispunjeni traženi uslovi; (iii) kršenje mora biti ‘teško’, odnosno mora predstavljati povredu pravila koje štiti važne vrijednosti, i ta povreda mora rezultirati teškim posljedicama po žrtvu; i (iv) kršenje tog pravila mora, u skladu s običajnim pravom ili na osnovu konvencionog prava, povlačiti za sobom individualnu krivičnu odgovornost počinioca.”⁴¹ Kršenje zajedničkog člana 3 kako ga predviđa Statut ICTY istovremeno zadovoljava sva četiri navedena uvjeta. Analiza dostupne materijalne građe pokazuje da je Srbija aktivno učestvovala u vođenju oružanog sukoba na teritoriji nezavisne i suverene države, priznate od strane onoga što kolokvijalno nazivamo međunarodnom zajednicom. Pružajući razne vidove podrške parainstitucionalnim djelovanjima Srbija je učestvovala u urušavanju teritorijalnog integriteta Republike Bosne i Hercegovine. Pomoć je Srbija pružala u različitim formama: finansije, dostava oruđa, oružja i vojne opreme, hrane, kao i pomoći u ljudstvu i kadrovima. Finansiranje Vojske

⁴⁰ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49276.htm (pristupljeno 11. novembra 2022).

⁴¹ ICTY, Predmet br. IT-94-1-T, Pretresno vijeće, Tužilac protiv Duška Tadića, *Presuda*, 7. maj 1997, paragraf 610.

Republike Srpske (VRS) realizirano je na osnovu finansijskog plana za sve tri "srpske vojske": Jugoslovenske narodne armije (JNA/VJ), VRS i Srpska vojska Krajine (SVK). Materijalna i finansijska pomoć obavljena je direktnom iz budžeta VJ dostavom vojnog materijala, ali i isplatom plata i drugih prinadležnosti starješinskom kadru u tim vojskama, te pokrivanjem budžetskih deficita Republike Srpske i Republike Srpske Krajine. Ove parainstitucionalne tvorevine funkcionirale su kao ekonomska i monetarna federacija koje su bile pod kontrolom i organizacije vladinih institucija S(F)RJ. Iz Srbije je stizala glavna podrška VRS-u čiji je lanac komandovanja dosežao do Beograda. Isporuka vojne opreme odvijala se preko JNA/VJ. Odluke o pružanju pomoći donosili su najviši vojni i politički rukovodioci S(F)RJ i Republike Srbije.

Usljed agresije izvršene na Republiku Bosnu i Hercegovinu i izvršenja brojnih zločina nad civilima, stanovništvo je počelo samoinicijativno da se grupiše i organizira kako bi pružilo zaštitu sebi, porodici i domovini. Ovo samoinicijativno organiziranje u početku je imalo formu uličnih straža – manjeg broja osoba, najčešće nenaoružanih ili vrlo slabo naoružanih ličnim naoružanjem – pištoljima i lovačkim puškama. Te grupe postepeno su se uvezivale u manje-više organizovane i spontano formirane jedinice, koje nisu bile u sastavu vojnih struktura. Pokušaj uvezivanja ovih jedinica u funkcionalno organiziranu vojsku rezultirao je formiranjem Teritorijalne odbrane koja je zvanično osnovana 8. aprila 1992. predstavljajući odbrambenu formaciju sa Ustavom i zakonima uređenim i definiranim odbrambenim nadležnostima, ustrojenu strukturu, propisane procedure rada i definirane postupke u svim predvidivim okolnostima, a posebno ratnim. Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine u funkciji vrhovnog komandanta imalo je opću kontrolu nad oružanim snagama, te je u skladu s tim donijelo odluku o mobilizaciji jedinica Teritorijalne odbrane, rezervnog sastava milicije i jedinica civilne zaštite, a potom i Uredbu o ukidanju dotadašnjeg Republičkog štaba Teritorijalne odbrane SRBiH i formiranju Štaba Teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine. Teritorijalna odbrana postala je okosnicom formiranja Armije Republike Bosne i Hercegovine sa ciljem odbrane suvereniteta i teritorijalnog integriteta RBiH. Usljedilo je donošenje Odluke o proglašenju neposredne ratne opasnosti i Odluke o objedinjavanju i stavljanju svih naoružanih formacija pod komandu Štaba Teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine. Usljedile su Uredbe Predsjedništva kojima je regulirano formiranje i sastav oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine, te je transformirana Teritorijalna odbrana Republike Bosne i Hercegovine u Armiju Republike Bosne i Hercegovine, a Štab Teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine u Glavni štab Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine. *Uredbu sa zakonskom snagom o odbrani* Predsjedništvo RBiH donijelo je 14. maja 1992. te je na taj način ustanovljen sistem rukovođenja i komandovanja (RiK) i uređen sistem i strategija odbrane u Republici Bosni i Hercegovini. Uredbom su uspostavljene nadležnosti, te utvrđen lanac rukovođenja i komandovanja oružanim snagama koji je uvezivao Predsjedništva RBiH, Skupštinu, Vladu, Ministarstva odbrane sa Glavnim štabom Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine. Predsjedništvo je 20. maja 1992. usvojilo *Uredbu sa zakonskom snagom o oružanim snagama RBiH* kojom je

normativno regulirana organizacija i funkcioniranje odbrambenog sistema RBiH, čime su sve odbrambene, probosanske naoružane formacije u Republici Bosni i Hercegovini ujedinjene u Armiju Republike Bosne i Hercegovine. Proces preustroja okončan je 15. aprila 1992. zbog čega se ovaj datum smatra danom formiranja Armije Republike Bosne i Hercegovine.

Nakon potpisivanja Washingtonskog sporazuma i uspostave Federacije Bosne i Hercegovine nastala je Vojska Federacije Bosne i Hercegovine. Proizišla je ujedinjavanjem jedinica Armije RBiH i Hrvatskog vijeća obrane. Njeno postojanje utemeljeno je 18. marta 1994, a prestala je postojati 1. januara 2006. kada su ustanovljene jedinstvene Oružane snage Bosne i Hercegovine (OSBiH). Ovom koraku prethodilo je provođenje reformi odbrambenog sistema i prenosa nadležnosti u oblasti odbrane sa entitetskih na državni nivo. Komanda i kontrola nad OS Bosne i Hercegovine dodijeljena je Predsjedništvu Bosne i Hercegovine. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine odluke iz nadležnosti odbrane i sigurnosti donosi konsenzusom. Lanac komandovanja i kontrole nastavlja se do ministra odbrane Bosne i Hercegovine, zatim preko načelnika Zajedničkog štaba Oružanih snaga BiH, komandanta Operativne komande i komandanta Komande za podršku do podređenih komandanata komandi i jedinica Oružanih snaga Bosne i Hercegovine.

Sa ciljem prijema u NATO, Bosna i Hercegovina je učinila koraka koji predstavljaju sastavni dio procedure i prethode prijemu. Program *Partnerstvo za mir* (Partnership for Peace – PfP) u ime Bosne i Hercegovine potpisao je 14. decembra 2006. tadašnji predsjedavajući Predsjedništva Nebojša Radmanović. Ovo je prvi značajni korak kojim je Bosna i Hercegovina krenula ka članstvu u NATO. Političko-vojni program NATO *Partnerstvo za mir* osnovan je 1994. sa ciljem uspostavljanja saradnje između NATO-a i zemalja koje su članice, odnosno, zainteresirane za članstvo u vojnoj organizaciji. Programu *Partnerstvo za mir* Bosna i Hercegovina je pristupila nakon potpisivanja Okvirnog dokumenta Partnerstva za mir. Članstvo u ovom programu zasniva se na bilateralnom ugovoru između svake pojedinačne zemlje i NATO saveza kojim se razvijaju i usklađuju pojedinačni partnerski programi sa ciljem dostizanja NATO standarda (vojna oprema, obuka i školovanje vojnog personala, izvođenje zajedničkih manevara i vježbe). Potpisivanjem ovog okvirnog dokumenta svaka zemlja članica se obavezuje da poštuje međunarodno pravo, ispunjava međunarodne dogovore o razoružanju i kontroli naoružanja, poštuje Povelju Ujedinjenih nacija i deklaracije o ljudskim pravima, uspostavlja demokratsku kontrolu nad oružanim snagama, transparentnost u planiranju i realizaciji budžeta, i drugo. U okviru Akcionog plana za članstvo, saradnja zemlje sa NATO-om strukturirana je kroz *Program reformi* Bosne i Hercegovine. Ovaj reformski program sadrži postupke i procese koje vlada namjerava poduzeti kako bi država prošla put ka članstvu u ovaj savez. Ministri vanjskih poslova zemalja članica NATO-a donijeli su 15. novembra 2018. Odluku kojom je odobren prvi *Godišnji nacionalni program* čime je Bosna i Hercegovina dobila ponudu za Akcioni plan za članstvo u NATO. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine krajem decembra 2019. godine usvojilo je *Program reformi BiH* za 2020. Vijeće

ministara Bosne i Hercegovine usvojilo je krajem februara 2021. dokument *Realizacija Programa reformi Bosne i Hercegovine 2019 – 2020*, zaduživši Ministarstvo vanjskih poslova da cjelovit dokument dostavi Predsjedništvu Bosne i Hercegovine i da ga prosljedi u sjedište NATO-a u Briselu. U okviru Akcionog plana za članstvo, održana je inauguralna sjednica Komisije za saradnju s NATO-om Bosne i Hercegovine, na kojoj su usvojeni Poslovnik o radu ove komisije i okvirni plan za izradu *Programa reformi Bosne i Hercegovine za 2021*. Koliko je kompleksan put koji država mora preći za članstvo u NATO pokazuje sam proces imenovanja Komisije za NATO integracijske procese Bosne i Hercegovine. Naime, prilikom samog imenovanja ove Komisije insistiralo se na izmjenama predloženog teksta i usvajanju korekcija teksta, odnosno, određenih amandmana: Naziv ‘Odluka o uspostavljanju Komisije za NATO integracijski proces Bosne i Hercegovine’ se mijenja i glasi: ‘Odluka o uspostavljanju Komisije za saradnju sa NATO-om Bosne i Hercegovine’, jer određeni članovi Vijeća ministara nisu željeli prihvatiti termin “integracijski proces” koji insinuiru priključivanje NATO savezu; tekst ‘kao i u vezi sa prijemom u punopravno članstvo NATO saveza’, zamijenjen je riječima: ‘kao i realizacije obaveza iz dokumenta Program reformi Bosne i Hercegovine’. U cijelom tekstu pojam ‘NATO integracijski proces’ se brišu i insistira se da se umjesto njih usvoje riječi: ‘saradnja Bosne i Hercegovine i NATO-a’. Komisija je, po imenovanju, imala zadatak da pripremi nacrt *Programa reformi Bosne i Hercegovine za 2021*. Prijedlog *Programa reformi Bosne i Hercegovine za 2021*. objavljen je 4. maja 2021. Međutim, ovaj dokument se nije našao na dnevnom redu Vijeća ministara Bosne i Hercegovine kako bi bio usvojen sve do sjednice održane 9. novembra 2022, kada je Vijeće ministara donijelo Odluke o usvajanju *Programa reformi Bosne i Hercegovine za 2021. i 2022.* čime je omogućen kontinuiran rad institucija Bosne i Hercegovine na utvrđivanju prioriteta i realizaciji obaveza koje proizlaze iz učešća države u NATO programu *Partnerstvo za mir*. Na sjednici je usvojen i Izvještaj o radu Komisije za saradnju s NATO-om Bosne i Hercegovine za period 1. 7. 2021 - 30. 6. 2022.

Ključni mehanizam programa Pfp predstavlja Proces planiranja i revizije (Planning and Review Process – PARP). Ovaj program omogućava partnerima da razviju ostvarljive i održive sposobnosti, kako za svoje sigurnosne potrebe, tako i za doprinos NATO operacijama. Njime se omogućava razvijanje kapaciteta za sprovođenje mirovnih operacija pružanja humanitarne pomoći, traganja i spašavanja. Realizacija ovog programa podrazumijeva postizanje interoperabilnosti sa NATO snagama, demokratsku kontrolu oružanih snaga, nacionalne politike u vezi sa saradnjom u okviru Pfp, relevantne finansijske i ekonomske planove, detaljne informacije o vojnim kapacitetima partnerske zemlje koje je spremna da stavi na raspolaganje za saradnju u okviru Pfp, zatim sveobuhvatni pregled vojnih snaga i partnerskih ciljeva koji se tiču mjera definiranih za unapređenje sposobnosti vojnih snaga da djeluju sa snagama Alijanse. Partnerski ciljevi služe za poboljšanje interoperabilnosti i uključuju niz

mjera koje su potrebne da bi oružane snage PpF zemlje ostvarile viši stepen sposobnosti zajedničkog djelovanja sa snagama ostalih članica NATO-a. Bosna i Hercegovina ima ukupno 40 partnerskih ciljeva. U nadležnosti OS BiH je 17 partnerskih ciljeva - od toga su 3 opća (G), 11 kopnenih (L) i 3 zračna (A).⁴² Na putu ka ostvarivanju članstva u NATO ključni fokus saradnje su podrška demokratskim, institucionalnim, reformama sektora sigurnosti i odbrane.⁴³ Alijansa je opredijeljena za izgradnju dugoročnog mira i stabilnosti u Bosni i Hercegovini, već od početka 1990-ih, kada je počela podržavati napore međunarodne zajednice za okončavanje sukoba u Bosni i Hercegovini. NATO je odigrao ključnu ulogu u implementaciji Dejtonskog mirovnog sporazuma kroz raspoređivanje mirovnih snaga u periodu od devet godina od decembra 1995. do decembra 2004. U decembru 2004. primarna odgovornost za vojne aspekte Mirovnog sporazuma predata je Europskoj uniji (EU), koji od tada provodi operaciju EUFOR *Althea* u Bosni i Hercegovini kojoj NATO pruža podršku u okviru sporazuma *Berlin plus*. Ključne oblasti saradnje Bosne i Hercegovine sa NATO-om obostrano su korisne i uključuju izgradnju sposobnosti i interoperabilnost, te u tom cilju, zemlja učestvuje u *Procesu planiranja i revizije Partnerstva za mir* (PARP) od maja 2007. Uloga PARP-a je da osigura strukturiranu osnovu za identifikaciju snaga i sposobnosti koje bi mogle biti dostupne Alijansi za multinacionalnu obuku, vježbe i operacije očuvanja mira i upravljanja krizama. Ona također služi kao glavni mehanizam koji se koristi za usmjeravanje i mjerenje napretka reforme odbrane i vojske. U okviru *Inicijative za partnersku interoperabilnost*, Bosna i Hercegovina od 2014. učestvuje u *Platformi interoperabilnosti*, koja okuplja saveznike sa odabranim partnerima koji aktivno doprinose NATO operacijama. Također, Bosna i Hercegovina je aktivni učesnik u prilagođenom programu izgradnje integriteta (BI), koji se fokusira na dobro upravljanje i transparentno i efikasno korištenje odbrambenih resursa. NATO-ov akreditirani centar za obuku u operacijama podrške miru (PSOTC) u zemlji nudi stručnu obuku o izgradnji integriteta i drugim temama za NATO i partnerske zemlje.

Bosna i Hercegovina podržava operacije i misije koje realizira NATO:

- Od 2009. godine, Bosna i Hercegovina je davala svoj doprinos međunarodnim snagama za podršku sigurnosti (ISAF) predvođenim NATO-om u Afganistanu kao dio danskog i njemačkog kontingenta, a također je dala doprinos misiji Resolute Support Mission (RSM).
- Bosna i Hercegovina razvija svoje nacionalne civilne sposobnosti za upravljanje vanrednim situacijama i katastrofama u konsultaciji sa saveznicima, uključujući razvoj pravnog okvira za suočavanje sa civilnim vanrednim situacijama i rad na uspostavljanju sistema

⁴² <http://os.mod.gov.ba/vojno-vojna-saradnja/saradnja-sa-nato/default.aspx?id=950&langTag=bs-BA>.

⁴³ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49127.htm.

informacija o civilnoj krizi za koordinaciju aktivnosti u slučaju vanrednog stanja.

- U maju 2014. godine, Bosna i Hercegovina je zatražila pomoć od NATO-ovog Euroatlantskog centra za koordinaciju odgovora na katastrofe (EADRCC) nakon razornih poplava koje su pogodile zemlju. NATO je koordinirao hitnu pomoć savezničkih i partnerskih zemalja, slanjem helikoptera, čamaca, vode za piće, hrane, skloništa i sredstava. U 2017. godini, zemlja je bila domaćin godišnje vježbe pripravnosti i odgovora na katastrofe EADRCC-a koja je okupila saveznike, partnere i međunarodne organizacije.
- Bosna i Hercegovina i NATO imaju za cilj poboljšati pristup javnosti informacijama o prednostima saradnje i mogućem članstvu Bosne i Hercegovine u Alijansi. U tu svrhu uspostavljena je nacionalna strategija komunikacije NATO-a. Postoji potreba za pružanjem tačnih informacija, suzbijanjem dezinformacija i promoviranjem prednosti reformskih napora u Bosni i Hercegovini. NATO štab u Sarajevu obezbjeđuje resurse i djeluje na terenu.
- U okviru Programa Nauka za mir i sigurnost (SPS), vodeća područja saradnje sa Bosnom i Hercegovinom uključuju borbu protiv terorizma, cyber odbranu, naprednu tehnologiju, otkrivanje i čišćenje mina i neeksplozivnih ubojnih sredstava, te ljudske i društvene aspekte sigurnosti. Stručnjaci iz Bosne i Hercegovine direktno su uključeni u implementaciju sistema za komandovanje incidentima nove generacije (NICS) širom Zapadnog Balkana.
- Bosna i Hercegovina je značajno pogođena pandemijom COVID-19. Predstavljajući stalnu podršku NATO-a zemlji, saveznici su u oktobru 2020. odobrili paket pomoći za COVID-19 za zemlju. U 2021. i 2022. godini, dodatna podrška pružena je iz NATO-ove zalihe za odgovor na pandemiju, koja je uključivala respiratore i ličnu zaštitnu opremu. Projekti su razvijeni na osnovu zahtjeva zemlje za pomoć NATO-ovom Euroatlantskom koordinacionom centru za odgovor na katastrofe (EADRCC).

Kako bi se olakšala saradnja Bosna i Hercegovina je uspostavila diplomatsku misiju u sjedištu NATO-a, kao i ured za vezu u Vrhovnom štabu savezničkih sila u Evropi (SHAPE). Također, NATO zadržava vojni štab u Sarajevu sa primarnom misijom pružanja pomoći vlastima Bosne i Hercegovine u reformama i obavezama u vezi sa programom *Partnerstva za mir* i bližom integracijom sa NATO-om, a sekundarnom misijom pružanja logističke i druge podrške snagama Evropske unije u Bosni i Hercegovini. Ovo je od izuzetnog značaja imajući u vidu rusku invaziju/agresiju na Ukrajinu izvršenu početkom 2022. Usljed tih novonastalih okolnosti NATO povećava svoju podršku partnerima, uključujući Bosnu i Hercegovinu, kako bi im pomogao da izgrade svoje sposobnosti i ojačaju svoju otpornost.

Summary

The aggression committed against the Republic of Bosnia and Herzegovina led to the outbreak of armed conflicts that gave rise to the establishment of structured armed forces that participated in the defense of the state. Initially, it was the Territorial Defense of the Republic of Bosnia and Herzegovina that became the cornerstone for the formation of the Army of the Republic of Bosnia and Herzegovina. The existence of an armed conflict in Bosnia and Herzegovina has been established by the jurisprudence of the ICTY and ICJ, which takes four conditions as its basic principles: “(i) the violation must constitute a breach of the rules of international humanitarian law; (ii) that rule must be part of customary law or, if it belongs to conventional law, the required conditions must be met; (iii) the violation must be 'serious,' meaning it must constitute a breach of rules that protect important values, and this violation must result in serious consequences for the victim; and (iv) the violation of that rule must, in accordance with customary law or based on conventional law, entail individual criminal responsibility for the perpetrator.” The violation of Common Article 3 as envisaged by the ICTY Statute simultaneously satisfies all four of these conditions.

Analysis of the available material shows that Serbia actively participated in the conduct of armed conflict on the territory of an independent and sovereign state, recognized by what we colloquially call the international community. Providing various forms of support to para-institutional activities, Serbia contributed to the erosion of the territorial integrity of the Republic of Bosnia and Herzegovina. Serbia provided assistance in various forms, including financial aid, the delivery of tools, weapons, and military equipment, food, as well as personnel support. The financing of the Army of the Republika Srpska (VRS) was carried out based on a financial plan for all three “Serbian armies”: the Yugoslav People’s Army (JNA/VJ), VRS, and the Serb Army of Krajina (SVK). Material and financial aid was provided directly from the VJ budget by delivering military material, as well as by paying salaries and other benefits to the senior staff in these armies, and by covering budget deficits of the Republika Srpska and the Republika Srpska Krajina. These para-institutional entities functioned as economic and monetary federations under the control and organization of government institutions of the S(F)RY. The main support to the VRS came from Serbia, and its chain of command reached all the way to Belgrade. The delivery of military equipment took place through the JNA/VJ. Decisions regarding the provision of assistance were made by the highest military and political leaders of the S(F)RY and the Republic of Serbia.

As a result of the aggression committed against the Republic of Bosnia and Herzegovina and the commission of numerous crimes against civilians, the population began to self-organize and group together to provide protection for themselves, their families, and their homeland. This self-initiated organization initially took the form of street patrols - small groups of individuals, often

unarmed or very lightly armed with personal firearms such as pistols and hunting rifles. These groups gradually coalesced into more or less organized and spontaneously formed units that were not part of military structures.

An attempt to integrate these units into a functionally organized army resulted in the formation of the Territorial Defense, officially established on April 8, 1992, representing a defense formation with constitutionally and legally defined defense responsibilities, organizational structure, prescribed operating procedures, and defined procedures in all foreseeable circumstances, especially in times of war. The Presidency of the Republic of Bosnia and Herzegovina, functioning as the supreme commander, had general control over the armed forces and made decisions regarding the mobilization of Territorial Defense units, the reserve component of the police, and civil protection units. Subsequently, an ordinance was issued to abolish the former Republican Territorial Defense Staff of SRBiH and establish the Staff of the Territorial Defense of the Republic of Bosnia and Herzegovina.

The Territorial Defense became the cornerstone for the formation of the Army of the Republic of Bosnia and Herzegovina with the aim of defending the sovereignty and territorial integrity of RBiH. This was followed by a decision to declare an immediate state of war and a decision to unify and place all armed formations under the command of the Staff of the Territorial Defense of the Republic of Bosnia and Herzegovina. Presidential decrees were then issued to regulate the formation and composition of the armed forces of the Republic of Bosnia and Herzegovina, transforming the Territorial Defense of the Republic of Bosnia and Herzegovina into the Army of the Republic of Bosnia and Herzegovina and the Staff of the Territorial Defense of the Republic of Bosnia and Herzegovina into the General Staff of the Armed Forces of the Republic of Bosnia and Herzegovina.

The Presidency of RBiH adopted an ordinance with the force of law on May 14, 1992, which established the system of leadership and command (RiK) and organized the defense system and strategy in the Republic of Bosnia and Herzegovina. The ordinance established authorities and defined the chain of command and control of the armed forces, linking the Presidency of RBiH, the Assembly, the Government, the Ministry of Defense with the General Staff of the Armed Forces of the Republic of Bosnia and Herzegovina.

On May 20, 1992, the Presidency adopted an ordinance with the force of law on the armed forces of RBiH, which normatively regulated the organization and functioning of the defense system in RBiH, unifying all defense formations in the Republic of Bosnia and Herzegovina, thus creating the Army of the Republic of Bosnia and Herzegovina. The restructuring process was completed on April 15, 1992, which is considered the day of the formation of the Army of the Republic of Bosnia and Herzegovina.

Following the signing of the Washington Agreement and the establishment of the Federation of Bosnia and Herzegovina, the Army of the Federation of Bosnia and Herzegovina was formed by merging units of the Army

of RBiH and the Croatian Defense Council. Its existence was established on March 18, 1994, and it ceased to exist on January 1, 2006, when the unified Armed Forces of Bosnia and Herzegovina (AFBiH) were established. This step followed the implementation of defense system reforms and the transfer of defense responsibilities from entity to state level. The command and control of AFBiH were assigned to the Presidency of Bosnia and Herzegovina. Decisions regarding defense and security fall under the jurisdiction of the Presidency, and the chain of command and control extends from the Minister of Defense of Bosnia and Herzegovina through the Chief of the Joint Staff of the Armed Forces of BiH, the commander of the Operational Command, and the commander of the Support Command to subordinate commanders and units of the Armed Forces of Bosnia and Herzegovina.

In pursuit of NATO membership, Bosnia and Herzegovina has taken steps that are an integral part of the accession process. The Partnership for Peace (PfP) program on behalf of Bosnia and Herzegovina was signed by the then Chairman of the Presidency, Nebojša Radmanović, on December 14, 2006. This was the first significant step towards Bosnia and Herzegovina's NATO membership.

The NATO Partnership for Peace (PfP) program was established in 1994 with the aim of establishing cooperation between NATO and countries that are members or interested in becoming members of the organization. Bosnia and Herzegovina joined the Partnership for Peace program after signing the Framework Document for Partnership for Peace. Membership in this program is based on a bilateral agreement between each individual country and the NATO alliance, which develops and aligns individual partnership programs to achieve NATO standards (military equipment, training and education of military personnel, joint exercises and maneuvers). By signing this framework document, each member country commits to respecting international law, fulfilling international agreements on disarmament and arms control, respecting the United Nations Charter and human rights declarations, establishing democratic control over armed forces, transparency in budget planning and execution, and more.

As part of the Membership Action Plan, the country's cooperation with NATO is structured through the Reform Program of Bosnia and Herzegovina. This reform program contains the procedures and processes that the government intends to undertake to guide the state on the path to NATO membership. On November 15, 2018, the Foreign Ministers of NATO member countries approved the first Annual National Program, offering Bosnia and Herzegovina an invitation to the Membership Action Plan. The Presidency of Bosnia and Herzegovina adopted the Reform Program for 2020 at the end of December 2019. The Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina adopted the Implementation of the Reform Program of Bosnia and Herzegovina 2019-2020 at the end of February 2021, instructing the Ministry of Foreign Affairs to submit the comprehensive document to the Presidency of Bosnia and Herzegovina and forward it to NATO headquarters in Brussels.

As part of the Membership Action Plan, the inaugural session of the Commission for Cooperation with NATO of Bosnia and Herzegovina was held. During this session, the Rules of Procedure of the commission were adopted, and a framework plan for the development of the Reform Program of Bosnia and Herzegovina for 2021 was established. The establishment of the Commission for NATO Integration Processes in Bosnia and Herzegovina demonstrated the complexity of the path a country must traverse for NATO membership. Notably, during the appointment of this commission, there was insistence on amending the proposed text and adopting corrections, or specific amendments: The title “Decision on the Establishment of the Commission for NATO Integration Processes in Bosnia and Herzegovina” was changed to read: “Decision on the Establishment of the Commission for Cooperation with NATO of Bosnia and Herzegovina,” as certain members of the Council of Ministers did not want to accept the term “integration process,” which implies joining the NATO alliance; the text “as well as with regard to accession to full membership in the NATO alliance” was replaced with the words: “as well as the implementation of obligations from the document on the Reform Program of Bosnia and Herzegovina.”

The commission, after its appointment, was tasked with preparing a draft of the Reform Program of Bosnia and Herzegovina for 2021. The proposal for the Reform Program of Bosnia and Herzegovina for 2021 was published on May 4, 2021. However, this document did not appear on the agenda of the Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina for adoption until the session held on November 9, 2022. During this session, the Council of Ministers adopted the decision to approve the Reform Program of Bosnia and Herzegovina for 2021 and 2022, enabling the continuous work of Bosnia and Herzegovina's institutions in determining priorities and fulfilling the obligations arising from the country's participation in the NATO Partnership for Peace program. During the session, the Report of the Commission for Cooperation with NATO of Bosnia and Herzegovina for the period from July 1, 2021, to June 30, 2022, was also adopted.

The Partnership for Peace (PfP) program includes a key mechanism called the Planning and Review Process (PARP). This program allows partner countries to develop achievable and sustainable capabilities for both their security needs and contributions to NATO operations. It aims to build capacities for conducting peacekeeping operations, providing humanitarian assistance, search and rescue, and more. Implementing this program involves achieving interoperability with NATO forces, democratic control of armed forces, national policies regarding PfP cooperation, relevant financial and economic plans, detailed information on the military capabilities of the partner country that it is willing to make available for PfP cooperation, and a comprehensive review of military forces and partner objectives related to measures defined to enhance the capabilities of military forces to operate with Alliance forces.

Partner objectives serve to improve interoperability and include a set of measures needed for the armed forces of a PfP country to achieve a higher degree

of capability to operate jointly with the forces of other NATO member countries. Bosnia and Herzegovina has a total of 40 partner objectives. The Armed Forces of Bosnia and Herzegovina (OS BiH) are responsible for 17 partner objectives, including 3 general (G), 11 land (L), and 3 air (A).

On the path to NATO membership, the key focus of cooperation is supporting democratic, institutional, and security sector reform. NATO has been committed to building long-term peace and stability in Bosnia and Herzegovina since the early 1990s, when it began supporting international efforts to end the conflict in the country. NATO played a crucial role in implementing the Dayton Peace Agreement through the deployment of peacekeeping forces over nine years from December 1995 to December 2004. In December 2004, the primary responsibility for the military aspects of the Peace Agreement was transferred to the European Union (EU), which has since conducted the EUFOR Althea operation in Bosnia and Herzegovina, with NATO providing support under the Berlin Plus arrangements.

Key areas of cooperation between Bosnia and Herzegovina and NATO are mutually beneficial and include capability building and interoperability. In pursuit of these goals, the country has participated in the Partnership for Peace Planning and Review Process (PARP) since May 2007. The role of PARP is to provide a structured basis for identifying forces and capabilities that could be made available to the Alliance for multinational training, exercises, peacekeeping operations, and crisis management. It also serves as the primary mechanism used to direct and measure progress in defense and military reform.

Within the Partnership Interoperability Initiative, Bosnia and Herzegovina has been involved in the Interoperability Platform since 2014, which brings together allies with selected partners actively contributing to NATO operations. Additionally, Bosnia and Herzegovina is an active participant in the Building Integrity (BI) program, which focuses on good governance and transparent and efficient use of defense resources. The NATO-accredited Peace Support Operations Training Center (PSOTC) in the country provides expert training on building integrity and other topics for NATO and partner countries.

Bosnia and Herzegovina has been supporting NATO's operations and missions in various ways:

- Contribution to International Security Assistance Force (ISAF) in Afghanistan: Since 2009, Bosnia and Herzegovina has contributed to international security forces led by NATO in Afghanistan as part of Danish and German contingents. It has also contributed to the Resolute Support Mission (RSM).
- Civil Emergency and Disaster Management: Bosnia and Herzegovina is developing its national civilian capabilities for managing emergencies and disasters. This includes developing a legal framework to handle civilian emergencies and establishing a crisis information system for coordinating activities during emergencies.

- Assistance During Natural Disasters: In May 2014, Bosnia and Herzegovina requested assistance from NATO's Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Center (EADRCC) following devastating floods. NATO coordinated emergency aid from allied and partner countries, including the deployment of helicopters, boats, drinking water, food, shelters, and supplies.
- Public Information and Communication: Bosnia and Herzegovina and NATO aim to improve public access to information about the benefits of cooperation and potential NATO membership. A national NATO communication strategy has been established to provide accurate information, combat disinformation, and promote the benefits of reform efforts in Bosnia and Herzegovina. NATO Headquarters in Sarajevo provides resources and field activities to support this.
- Science for Peace and Security (SPS) Program: Areas of cooperation with Bosnia and Herzegovina under the SPS program include counterterrorism, cyber defense, advanced technology, mine and unexploded ordnance detection and clearance, and human and societal aspects of security. Experts from Bosnia and Herzegovina are directly involved in implementing the next-generation Incident Command System (NICS) across the Western Balkans.
- COVID-19 Support: Bosnia and Herzegovina faced significant challenges due to the COVID-19 pandemic. NATO allies provided continuous support by approving a COVID-19 assistance package for the country in October 2020. Additional support in 2021 and 2022 included supplies from NATO's pandemic response stockpile, such as respirators and personal protective equipment. These projects were developed based on the country's requests for assistance to NATO's Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre (EADRCC).

To facilitate cooperation, Bosnia and Herzegovina has established a diplomatic mission at NATO headquarters and a liaison office at the Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE). NATO maintains a military office in Sarajevo, primarily aimed at assisting Bosnian authorities in reforms related to the Partnership for Peace program and closer integration with NATO. Its secondary mission is to provide logistical and other support to the European Union forces in Bosnia and Herzegovina. Given the recent events, such as the Russian invasion/aggression in Ukraine in early 2022, NATO is increasing its support to partners, including Bosnia and Herzegovina, to help them build their capabilities and enhance their resilience.

Skraćenice:

ANP – Annual National Programme
ARBiH – Armija Republike Bosne i Hercegovine
BI – Building Integrity
EADRCC – Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre
EAPC – Euro-Atlantic Partnership Council
EU – Europska unija
ICJ – International Court of Justice
ICTY – International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
ID – Intensified Dialogue
IPAP – Individual Partnership Action Plan
IPCP – Partnership and Cooperation Programme
ISAF – International Security Assistance Force
ISAF – International Security Assistance Force
ITPP – Individually Tailored Partnership Programme
JNA – Jugoslovenska narodna armija
MAP – Membership Action Plan
NAC – North Atlantic Council
NAC – North Atlantic Council
NATO – North Atlantic Treaty Organization
NBJ – Narodna banka Jugoslavije
NICS – Next-Generation Incident Command System
OSBiH – Oružane snage Bosne i Hercegovine
OSRBH – Oružane snage Republike Bosne i Hercegovine
PARP – Planning and Review Process
PfP – Partnership for Peace
PSOTC – Peace Support Operations Training Centre
RBiH – Republika Bosna i Hercegovina
RiK – Rukovođenje i komandovanje
RS – Republika Srpska
RSK – Republika Srpska Krajina
RSM – Resolute Support Mission
S(F)RJ – Socijalistička (Federativna) Republika Jugoslavija
SDK – Službe društvenog knjigovodstva
SHAPE – Supreme Headquarters Allied Powers Europe
SOFA – Status of Forces Agreement
SPS – Science for Peace and Security
SRBiH – Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine
SVK – Srpska vojska Krajine
TO – Teritorijalne odbrane
UN – Ujedinjene nacije
VJ – Vojska Jugoslavije
VRS – Vojska Republike Srpske

BIBLIOGRAFIJA/BIBLIOGRAPHY

Neobjavljeni izvori/Unpublished sources:

1. Arhiv Tuzlanskog kantona, ATK, ZD, k-4, *Naređenje o formiranju Korpusa ARBiH*, Republika Bosna i Hercegovina, Štab Vrhovne komande oružanih snaga, Vojna tajna, str. pov. br. 02/1010-202, Sarajevo, 29. septembar 1992. godine.
2. ICTY, Predmet br. IT-01-48-T, Pretresno vijeće, Tužilac protiv Sefera Halilovića, *Presuda*, 16. novembar 2005.
3. ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, Pretresno vijeće, Tužilac protiv Slobodana Miloševića, *Odluka po predlogu za donošenje oslobađajuće Presude*, 16. jun 2004.
4. ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, *Drugi izvještaj vještaka Mortena Torkildsena*, Hag, 18. novembar 2002.
5. ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, B5507, ERN 0110-3317, *Drugi izvještaj vještaka Mortena Torkildsena*, Hag, 18. novembar 2002. ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, dokazni predmet C4712, *Drugi izvještaj vještaka Mortena Torkildsena*, Hag, 18. novembar 2002.
6. ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, dokazni predmet C4739, *Drugi izvještaj vještaka Mortena Torkildsena*, Hag, 18. novembar 2002.
7. ICTY, Predmet br. IT-02-54-T, dokazni predmet C4777, *Drugi izvještaj vještaka Mortena Torkildsena*, Hag, 18. novembar 2002.
8. ICTY, Predmet br. IT-04-83-T, Pretresno vijeće, Tužilac protiv Rasima Delića, *Presuda*, 15. septembar 2008.
9. ICTY, Predmet br. IT-94-1-T, Pretresno vijeće, Tužilac protiv Duška Tadića, *Presuda*, 7. maj 1997.

Objavljeni izvori/Published sources:

1. *Ustav RS*, "Službeni glasnik Republike Srpske", br. 21 od 23.9.1996; 46/01; 31/03; 33/04; 40/04.
2. *Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine*, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, broj 226/05 od 5. oktobra 2005. Sarajevo
3. *Zakon o odbrani RS*, "Službeni glasnik RS", broj 31/03 i 33/04.

Knjige/Books:

1. *Deliberate Force - A Case Study in Effective Air Campaigning*, Final Report of the Air University Balkans Air Campaign Study Edited by Col Robert C. Owen, USAF, Air University Press Maxwell Air Force Base, Alabama January 2000.
2. Rasim Delić, *Armija Republike Bosne i Hercegovine, Nastanak, razvoj i odbrana zemlje, knjiga prva*, Sarajevo 2008;
3. Sead Selimović – Izet Šabotić, *Drugi korpus Armije Republike Bosne i Hercegovine 1992-1995*, Ministarstvo za boračka pitanja Tuzlanskog kantona, JU Bosanski kulturni centar Tuzlanskog kantona, JU Arhiv Tuzlanskog kantona, Centar za istraživanje moderne i savremene historije, Tuzla 2017.

Internet:

1. http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/misija/Default.aspx?id=41&langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1.
2. http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/struktura/razmjestaj-i-lokacije-jedinica-os-bih/Default.aspx?id=57&langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1.

3. http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/tradicija/2-pjesadijski-puk-os-bih/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1.
4. http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/zadaci/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1.
5. <http://os.mod.gov.ba/vojno-vojna-saradnja/saradnja-sa-nato/default.aspx?id=946&langTag=bs-BA>.
6. <http://os.mod.gov.ba/vojno-vojna-saradnja/saradnja-sa-nato/default.aspx?id=950&langTag=bs-BA>.
7. <http://www.mod.gov.ba/files/file/zakoni/Zakon-o-odbrani-bs.pdf>.
8. <https://skupstinabd.ba/images/dokumenti/ba/ustav-federacije-bih.pdf>.
9. https://www.mvp.gov.ba/vanjska_politika_bih/multilateralni_odnosi/sjevernoatlantski_savez_nato/bih_i_nato?id=112.
10. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_43535.htm?selectedLocale=en.
11. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24469.htm.
12. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37356.htm.
13. <https://balkaninsight.com/2018/12/05/nato-approves-membership-action-plan-with-bosnia-12-05-2018/>.
14. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49127.htm.
15. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49127.htm.
16. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49276.htm.
17. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49290.htm.
18. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49763.htm.
19. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_68277.htm.
20. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69366.htm.
<https://www.aa.com.tr/en/world/bosnian-forces-on-way-to-isaf-mission-in-afghanistan/213956>.
21. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_80925.htm.
22. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_82584.htm.
23. https://www.nato.int/cps/en/natolive/news_190093.htm?selectedLocale=en.
24. <https://www.usafa.af.mil/Portals/21/documents/Leadership/JudgeAdvocate/SOFA.pdf?ver=2015-10-30-115236-060>.
25. https://www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/saopstenja_sa_sjednica/default.aspx?id=38789&langTag=bs-BA.
26. https://www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/zakljucci_sa_sjednica/default.aspx?id=35212&langTag=bs-BA.
27. https://www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/zakljucci_sa_sjednica/default.aspx?id=35212&langTag=bs-BA.